

COMPARATIVE ANALYSIS AND PREDICTORS OF ASSERTIVE BEHAVIOR IN BULGARIAN, GREEK, MACEDONIAN, TURKISH AND SERBIAN

Plamen Angelov Tzokov

Faculty of Pedagogy, Plovdiv University "Paisii Hilendarski", Republic of Bulgaria

plamen_tzokov@abv.bg

Abstract: In this article discusses the factors and predictors that determine assertive behavior in a sample of Bulgarian, Greek, Turkish, Macedonian and Serbian womans. Assertiveness is associated with dealing with and conquering false positions and prejudices, with complexes that place a person in a dependency and provoke addictive behavior. In assertive behavior, the person declares openly and asserts himself and his own authenticity by preserving the diversity of his identities. With multiple regression analysis, we found that the main predictors of assertive behavior in the respondents are offensive initiative and the receiving of meed. To a lesser degree, assertiveness influences expression of anger and seeking help. Cluster analysis showed that the main factors for assertive behavior are manipulated attractiveness, expression of anger, dependence and conflict avoidance. Higher levels of assertive behavior were reported in the Turkish and Greek populations.

Keywords: assertive behaviour, seeking help, dependence and conflict avoidance

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ПРЕДИКТОРИ НА АСЕРТИВНО ПОВЕДЕНИЕ ПРИ БЪЛГАРКИ, ГЪРКИНИ, МАКЕДОНКИ, ТУРКИНИ И СРЪБКИНИ

Пламен Ангелов Цокков

Педагогически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ Република България

plamen_tzokov@abv.bg

Резюме: В настоящата статия се разглеждат факторите и предикторите, които обуславят асертивното поведение при извадка от български, гръцки, турски, македонски и сръбски лица. Асертивността се свързва със справяне и овладяване на неверните установки и предразсъдъци, с комплексите, които поставят човек в зависимо положение и провокират зависимо поведение. При асертивното поведение личността заявява открито и отстоява себе си и собствената си автентичност като съхранява многообразието на идентичностите си. Чрез множествен регресионен анализ се установи, че основни предиктори за асертивно поведение при изследваните лица са настъпателната инициатива и получаването на награда. В по-малка степен на асертивността влияние оказват изразяването на гняв и търсенето на помощ. Клъстерният анализ показва, че основните фактори за асертивното поведение са манипулиранта привлекателност, изразяването на гняв, зависимостта и избягването на конфликти. Най-високи нива на асертивно поведение бяха отчетени в турската и гръцка съвкупност.

Ключови думи: асертивно поведение, търсене на подкрепа, избягване на конфликти из зависимост

Един от принципите на междуличностното общуване и взаимодействие е свързан с изискването страните в комуникациите да са равнопоставени. Не са редки случаите, когато едната от тях (личност и/или група) е доминираща, обсебваща, егоцентрична и недIALOGИЧНА. Тогава възниква необходимостта другата страна в общуването да положи усилия за постигане на динамично равновесие. Появява се провокация личността да извоюва мястото си на равностоен и равнопоставен партньор. Би било много трудно обаче ако тя е пасивна, несамостоятелна, плаха, стеснителна, тревожна и неуверена. Всички тези индивидуални характеристики пораждаат: ниско равнище на самооценка; страх от провал и критика и респективно бягство от и/или затваряне за комуникации [1].

Асертивността представлява способността човека уверено и с достоинство да отстоява своите права, без да накърнява или засяга правата на другите. Асертивното поведение е конструктивен начин за междуличностно взаимодействие, което е алтернатива на деструктивни механизми като манипулиране и агресия. При асертивното поведение личността заявява открито и отстоява себе си и собствената си автентичност като съхранява многообразието на идентичностите си.

Когато личността не страда от съмнения, притеснения и опасения за изразява своята автентичност и да държи на себе си, то поведението ѝ се обозначава като асертивно. То се свързва с изградена способност за обективна и адекватна преценка на собствените: постижения и неуспехи; стойности и недостатъци; емоционална и интелектуална спонтанност (приема се като искреност и редуцира защитата, б.а.); използване на условността за контрол върху ситуацията („вероятно е“, „струва ми се“, „нека да

помислим“, „може да се предположи“ и т.н.); преодоляване на догматичността и по уверено справяне в социални ситуации.

Асертивността развива и укрепва решителността у човека. Тя изисква: настъпателна инициативност; упоритост; развита способност „да се притисне“ (прелъсти) друг човек, за да се извоюва и защити собственото разбиране. Асертивната личност: може (научила се е!) да отговаря с „не“ без увъртане; инициира разговори; търси надеждни информационни източници; организира, провокира и поддържа дискусийна среда; може да управлява ефективно разискванията и активно допринася за разрешаването на проблемите.

За целите на ефективната комуникация е необходимо да се анализират личностните предпоставки за асертивност:

- *Отстояване на собствените права.* Всеки човек има по конституция права, които като цяло (или част от тях) делегира на държавата. Със своя егоизъм обаче другите хора (или държавата) често ги оспорват. Необходимо е да се отстояват правата по възможност безконфликтно. Личностните противоречия не трябва „да се товарят“ с остри негативни или обидни оценки.

- *Отстояване на собствената независимост.* Много често близки помежду си хора се товарят с чувство за вина. Асертивността се свързва със справяне и овладяване на неверните установки и предразсъдъци, с комплексите, които поставят човек в зависимо положение и провокират зависимо поведение. Асертивността изисква да се изграждат на принципа на автономията и самоопределението.

- *Развиване и укрепване на личната решителност.* Асертивната личност може да заявява собствената позиция аргументирано и без притеснения. Тя инициира разговорите, излага валидни аргументи, които отразяват факти и е готова да подложи информацията, постъпваща от другите, на съмнение. Асертивността се свързва и с отстояване на принципите безконфликтно.

- *Научаване на поведенческа самостоятелност.* Две са формите, в които се демонстрира настоятелността на личността, проявяваща се в нейното асертивно поведение по отношение на другите хора.

Първата изисква настъпателна инициативност, упорство, способност деликатно да се притисне (прелъсти) другия, за да се извоюва и защити собственото разбиране.

Втората отразява степента да се научи личността да отказва (да казва „Не!“), да не се отклонява от същественото чрез увъртания, ефемизми, инсинуации и оправдания. След първия отказ и аргументацията му, при нов натиск трябва да се изрази съжаление, че не може да се реализира подпомагащо поведение. При следващи опити за „пречупване“ личността е необходимо категорично да изрази невъзможност и отказ от по-нататъшно продължение на темата (отхвърля се обаче молбата, а не човека, б.а.) и да постави своите условия.

- *Активно участие в комуникациите.* Асертивната личност: инициира разговори; търси надеждни информационни източници; организира, провокира и поддържа дискусийна среда; може да управлява ефективността на изисквания и активно допринася за разрешаване на проблемите. Всичко изброено се реализира без нанасяне на вреда с прекомерна, демонстративна и обсебваща активност и отблъскване на другите хора.

В изследване на Е.Райан и др. [2] се установява, че и при младите, и при по-възрастните жени с асертивно поведение е характерно по-високи нива на компетентност и вероятността при тях да постигнат поставените си цели, е по-висока. Предимствата на проявата на асертивното поведение се оказват по-значими на обществени места, отколкото напр. в болница, а също и в ситуации, характеризиращи се с висока опасност.

Установено е от Lounsbury [3], че асертивността е положително и статистически значимо корелираща с удовлетвореността от живота. В друго изследване на Whitley и Poulsen [5] е открито, че при работещите жени има положителна връзка между асертивност и сексуална удовлетвореност, както и по-развита сексуална активност.

Като цяло, жените, които преживяват кризата на среднат авъзраст, тренингът на асертивното поведение се оказва значим при преодоляването на конфликти [6]

Целта на проведеното изследване е да се проучи и установи на теоретично и конструирано въз основа на него емпирично равнище на същността, различията и релациите между асертивно поведение и други дименсии на вътрешно личностни особености в националната идентичност при жени в младежка възраст в Балкански социокултурен контекст.

Допуска се, че „общата асертивност“ ще бъде свързана с дименсиите: „изразяване на гняв“, „отбранителна настойчивост“, „настъпателна инициативност“, „похвала“ и „избягване на конфликти“.

В изследването е използван въпросник *Interpersonal Behavior Survey (IBS)* на Paul Mauger, David R. Adkinson, M.A. Suzanne, K., Zoss, Gregoru Firestone and J. David Hook [4], който е преведен от заклету преводачи на български, гръцки, македонски, сръбски и турски езици.

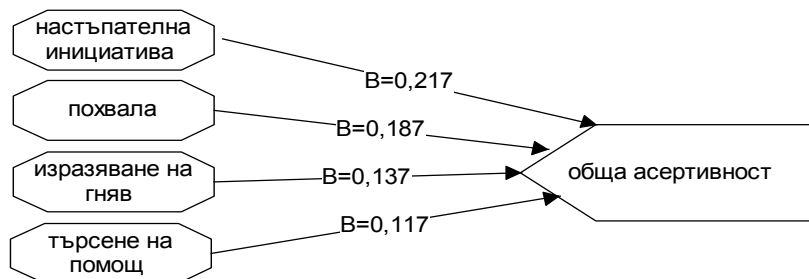
Методът съдържа дванадесет аспекта (обща агресивност, пасивна агресивност, изразяване на гняв, обща асертивност, настъпателна инициатива, отбранителна настойчивост, зависимост, стеснителност и похвала). Изследването е проведено с 498 студенти (от женски пол) от пет университета от пет страни на Балканите:

- Република България – гр. Пловдив, ПУ „П.Хилендарски“, 116 изследвани лица.
 - Република Гърция – гр. Солун, Аристотелски университет (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), 98 изследвани лица.
 - Република Македония – гр. Скопие, Скопски университет „Св.Св. Кирил и Методий“ (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“), 92 изследвани лица.
 - Република Сърбия – гр. Белград, Белградски университет (Универзитет у Београду), 95 изследвани лица.
 - Република Турция – гр. Бурса, Университет Улудаг (Udulag universitesi), 97 изследвани лица.
- Данните са обработени с помощта на статистически пакет (програма) SPSS, версия 19.

След процедурите на стандартизация и валидизация се установи, че резултатите показват високи алфа коефициенти на Кронбах за вътрешна убеденост, ниско ниво на смушаващи обстоятелства и са с висока социална оценка. По скала „обща асертивност“ разграничени бяха следните индикатори, структурирани в 9 айтема: искреност (откровеност, прямота) и самоувереност (самонадеяност, повишено чувство за лична сигурност). Разпределението на общия суров бал по скала „обща асертивност“ се приближава до нормалното по D-критерия на Колмогоров – Смирнов при $p < 0.01$.

Резултати: При корелационния анализ на цялата съвкупност от изследваните жени се установиха следните статистически значими взаимовръзки: обща асертивност“ (ОАС) и „настъпателна инициативност“ (НИ) ($r = .259, p < 0.01$); „обща асертивност“ (ОАС) и „похвала“ ($r = .233, p < 0.01$); „обща асертивност“ (ОАС) и „търсене на помощ“ (ТП) ($r = .154, p < 0.01$); „обща асертивност“ (ОАС) и „избягване на конфликти“ (ИК) ($r = .152, p < 0.01$); „обща асертивност“ (ОАС) и „зависимост“ (З) ($r = .144, p < 0.01$); „обща асертивност“ (ОАС) и „стеснителност“ (С) ($r = .109, p < 0.05$).

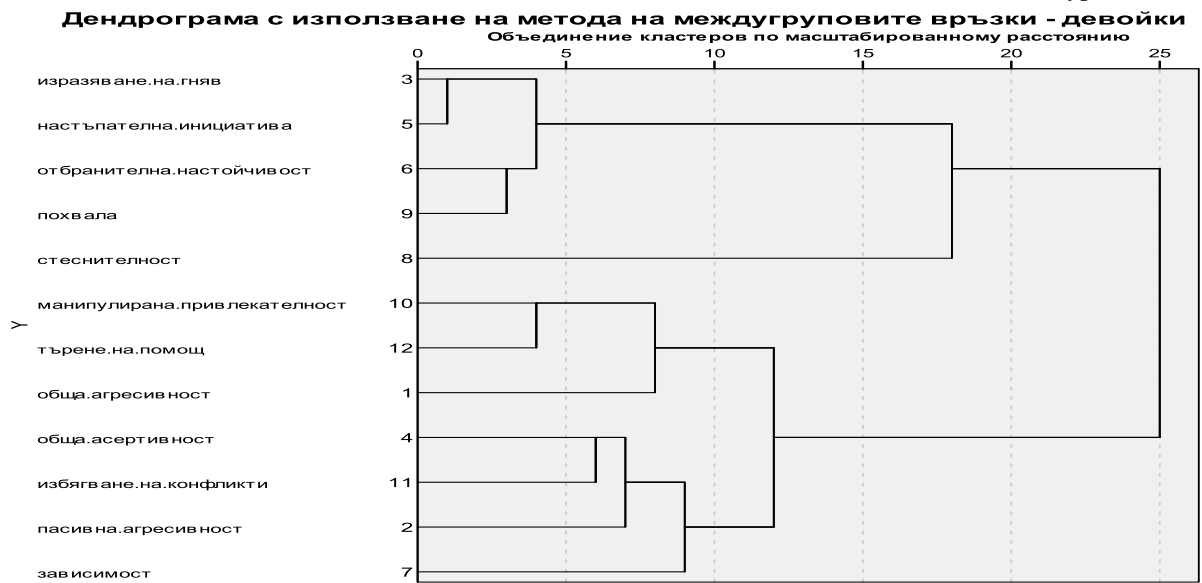
За установяване на взаимовръзките между отделните компоненти се приложи методът за множествения регресионен анализ. На Фигура №1 е представен структурен модел и стандартизирано решение на бета-стойностите от връзките на зависимата променлива „обща асертивност“ с проучените предиктори.

В най-висока степен „общата асертивност“ се увеличава с нарастването на „настъпателната инициативност“ и получаването на „похвала“.

Нарастването на „общата асертивност“ се свързва в умерена степен с нарастването на „изразяване на гняв“ и склонността да се „търси помощ“.

Фигура 2.

От направения кълъстерния анализ /Фигура 2./се вижда, че най-близко до асертивното поведение стоят „избягването на конфликти“, „пасивна агресивност“ и „зависимост“. Всички тези дименсии образуват едно цяло кълъстерно разклонение.

Еднофакторният дисперсионен анализ показва, че по критерия „обща асертивност“ (ОАС) се установява статистическа значима разлика – $F(5845.638)=4.078$; $p=0.003$.

Фигура 3.

Установява се, че най-високи нива на асертивно поведение са характерни за турската и гръцка извадка от жени, а най-ниски и близки по стойност – за жените от България, Македония и Сърбия.

При асертивното поведение личността заявява открито и отстоява себе си и собствената автентичност като съхранява многообразието на идентичността си. Личностните предпоставки за асертивност са: безконфликтно отстояване на собствените права; справянето и овладяването на неверни установки и предразсъдъци, с комплексите, които поставят човек в зависимо положение; изграждането на отношенията по принципите на автономията и самоопределението; отстояването на собствените принципи безконфликтно.

От изследването се установи, че асертивното поведение при жените на Балканския полуостров представлява една „златна среда“ между агресивното и пасивно поведение, макар че то носи чертите и характеристиките и на двата типа поведения.

В най-висока степен „общата асертивност“ се увеличава с нарастването на „настъпателната инициативност“ и получаването на „похвала“. Нарастването на „общата асертивност“ се свързва в умерена степен с нарастването на „изразяване на гняв“ и склонността да се „търси помощ“.

Всичко описано относно „общата асертивност“ се реализира: без нанасяне на вреда; с прекомерна, демонстративна и обсебваща активност и отблъскване на другите хора.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Цоков, П. /2001/. Родители, изправени пред мита за Хера. Жизненият преход на жената към зрелостта. Пловдив
- [2] Ryan E.B., Anas A.P., Mays H. Assertiveness by Older Adults with Visual Impairment: Context Matters. *Educational erotology*, 2008. Vol. 34, pp. 504, 512—515.
- [3] Lounsbury J.W. Personality Characteristics of Business Majors as Defined by the Big Five and Narrow Personality Traits. N.Y., 2009.
- [4] Mauger, P., Adkinson, D., Zoss, S., Firestone, G. & Hook, M. /1980/. Interpersonal Behavior Survey (IBS- Manual kit).
- [5] Whitley M.P., Poulsen S.B. Assertiveness and Sexual Satisfaction in Employed Professional Women. *Journal of Marriage and Family*, 1975. Vol. 37, Issue 3, Aug, pp. 573—581.
- [6] Stringer Moore D.M. Uses of Assertiveness Training for Women in Midlife Crises, 1981. 10 p.